AUI, secțiunea III e, Lingvistică, tomul LIV, 2008

Structura *Prefețelor* Mitropolitului Veniamin Costachi

de
SORIN GUIA

The present study describes the structure and the rhetorical aspects of the *Forewords* written by the Moldavian Metropolitan Veniamin Costachi. The author of the forewords supports the need to render the translated texts accessible by means of a modern and clear translation, deprived of archaic words and regional phonetic variants and made open to the understanding of all the people living in the Romanian Principalities. By frequently using elements of orality, Veniamin Costachi writes according to the momentary disposition and the needs of his readers and he insistently cultivates the idea of patriotism.

Mitropolitul Veniamin Costachi a dominat viața religioasă, culturală şi politică a Moldovei timp de o jumătate de veac, într-o epocă foarte agitată pentru soarta poporului român. Veniamin Costachi nu are o operă originală, singurele texte proprii fiind prefețe la cărțile traduse sau tipărite prin grija sa, în care se remarcă preocupările pentru culturalizare, idei desprinse din numeroase idei iluministe. Încă din primele prefețe, Veniamin se referă, ca şi înaintaşii lui, la „neamul rumânesc" şi la „limba rumânească" (prefața la *Tîlcuirea celor şapte taine*, Iaşi, 1807)[1]. Arătînd cauzele şi scopul traducerii şi tipăririi cărții, autorul face referire la limba națională, la conştiința unității de neam şi cultură din spațiul românesc: „Deci pentru aceasta la cât adânc de neştiință şi de ne cunoştință a lucrării şi a săvîrşirii Dumnezeieştilor Tainelor acestora, văzînd pre neamul rumânesc din pricina lipsii Dumnezeieştilor scripturi celor învățătoare pentru acestea, neam sârguit atălmăci înşine această cărticioară, carea cuprinde întru sineşi tâlcuirea sfintelor Taine acestora" (p. 105).

Prefața la *Scara Sf. Ioan Sinaitul*, Neamț, 1814, prezintă truda depusă de autori în vederea adaptării traducerii la limba neamului şi încercarea de a pune în fața cititorilor o limbă accesibilă românilor din toate regiunile: „Iară acum din limba cea ellinească, întru carea au fost scrisă de însuşi făcătoriul eii, sau tălmăcit cu limbă noao românească.(...) Pentru aceasta (p. 130) (...) neam silit în tot chipul, cât sau putut aşa tălmăci mai luminat şi mai descoperit, uneltind limba potrivită vremii şi neamului românesc, şi ziceri de Obşte uneltite şi cunoscute întru amândoao țările" (p. 133)[2]. Autorul are în vedere faptul că scrierile trebuie adaptate în funcție de

[1] Toate referințele la prefețele lui Veniamin Costachi se dau după lucrarea lui Ilie Gheorghiță, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia sfintei Mănăstiri Neamțu, 1946, care le publică ca anexă. Precizăm faptul că am respectat întocmai opțiunea editorului şi am păstrat transcrierea şi grafia din ediția folosită.

[2] De notat aici bogăția de idei cuprinsă într-o singură frază: mai întîi arată cum trebuie să fie o traducere, apoi afirmă că limba este o unealtă, că trebuie să fie cea vorbită contemporană şi românească, că frazele folosite trebuie să fie întrebuințate de către toți curent, conchizînd că circulația cuvintelor trebuie să acopere ambele principate. Veniamin Costachi vorbeşte despre ideea unității românilor din cele două Principate cu jumătate de

BDD-A2527 © 2008 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)

auditoriu. Conştient că se adresează unui public larg, Veniamin susţine nevoia de accesibilitate a textelor traduse, aşa încît să poată fi receptate şi de către cei simpli. Mitropolitul moldovean vrea o traducere limpede, deschisă înţelegerii tuturor, în limba contemporană a românilor din ambele Principate.

Deplin conştient de unitatea de limbă şi de origine a tuturor românilor, orice referire la limbă are în vedere limba tuturor românilor. În prefaţa la *Dumnezeieştele Liturghii* (Iaşi, 1834), autorul se lansează într-o adevărată discuţie academică despre limbă[3]: afirmă descendenţa limbii române din limba *latinească*, susţine faptul că „ne numim Români, pentru că ne tragim din Romanii aciia" (p. 185). Cu toate acestea, nu propune inventarea de cuvinte noi, potrivite după cele latine, ci trimite la cărţile şi documentele vechi şi la cele păstrate în gura poporului[4]: „Limba noastră începînd acum asă pre lucra după Analogul întocmirei şi îndeplinirei graiului, urmează asă întocmi şi ase îndeplini toate ceale din lipsa cuvintelor seau a neînţelegirei rău tălmăcite" (p. 188).

Structura prefeţelor

Prefeţele sau pastoralele lui Veniamin Costachi încep, în general, cu o *dedicaţie* sau o invocaţie verbală. Majoritatea dedicaţiilor sînt adresate cititorilor sau clericilor şi sînt însoţite de binecuvîntarea arhierească şi o rugăciune adresată divinităţii, în numele cititorilor: „La toată persoana ce să va îndeletnici a ceti, dându cea întru Hs. Duhovnicească sărutare, rog pre acelaşi dătătoriu de Haruri ai dărui toată fericirea" (p. 104, prefaţa la *Tâlcuirea celor şapte Taine ale Bisericii*, Iaşi, 1807)[5]; „La toată persoana ce să va îndeletnici a ceti în Cărţile aceste cuprinzătoare de ceale doaosprezeace luni, dându duhovnicească, şi cea de întru Domnul sărutare, rugăm pre acelaş dătătoriu de haruri săi dăruiască toată fericirea" (p. 106, prefaţa la *Vieţile Sfinţilor pe luna septembrie*, Neamţ, 1807); „Înainte cuvântare către cetitori. La toată partea iubitoare de Hs. cea bisericească, şi cea politicească, celor mari, şi celor mici, cea întru Hs. sărutare dând, rugăm pre acelaşi Dătătoriu de Haruri, ca să le dea tot fericitul bine, şi tot sporiul sufletesc" (p. 180, *Oglinda omului celui din lăuntru*, Neamţ, 1833).

Uneori, după dedicaţie, prefeţele conţin o suită de exclamaţii. În prefaţa la *Penticostariul* (Neamţ, 1834), în încercarea de a defini această carte de cult, autorul apelează la o serie de propoziţii exclamative: „Penticostariu, o Carte

secol înainte ca aceasta să se înfăptuiască. Şi în alte părţi expune acelaşi principiu, spre exemplu în prefaţa la *Tipicon* (Iaşi, 1816): „În tot chipul neam silit ale tălmăci bine şi dupre firea limbii spre mai leasne înţeleagerea cetitorului, ştiind că unii din cetitori din cei pre la ţară să află cam slabi spre cetire, şi cam grei la înţeleagere" (p. 143).

[3] Importante pentru dezvoltarea limbii literare sînt discuţiile din prefaţa – pastorală a cărţii amintite mai sus, unde, după un scurt istoric al limbii române, se plînge de abuzul de cuvinte străine din vechile traduceri. Pledînd pentru înlocuirea lor cu echivalentele existente în cronici sau în limba poporului, Veniamin oferă şi o listă de cuvinte pe care le-a înlocuit în traducerile sale. De asemenea, are în vedere eliminarea arhaismelor şi a fonetismelor regionale, manifestînd preocuparea pentru un stil literar, cu fraze curate şi armonioase.

[4] Multe dintre recomandările lui Veniamin Costachi au intrat în limbă şi datorită eforturilor conştiente depuse de mitropolitul moldovean.

[5] În general, acest tip de dedicaţie reprezintă un clişeu aşezat în fruntea discursurilor mitropolitului moldovean; această formulă se va repeta, cu mici excepţii, în multe dintre prefeţele prelatului moldovean.

BDD-A2527 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)

veselitoare! Şi de cât toate cărţile mai poftită. O Carte nepreţuită! Şi de cât aurul cel lămurit[6] mai strălucită.(...) O Carte aurită! Tu ivindute râsipeşti toată întristarea sufletelor, şi Bisearica lui Dmnezeu să împle de lumină, şi de strălucire!(...) O Carte cu multe nume împodobită!(...) O Nume mângâitoriu!(...) O Nume putearnic şi biruitoriu! (...) O nepreţuită Carte!"[7] (p. 191-192). Debutul exclamativ urmăreşte să impresioneze auditoriul, să trezească sentimente puternice, scopul fiind de a atrage atenţia asupra învăţăturilor ce vor urma. Ideile sînt prezentate într-o formă stilistică, asemănătoare cu versurile religioase. Ca şi în cazul acatistelor, aceste pasaje exclamative reprezintă o cuvîntare de laudă a cărţii pe care o prezintă în prefaţă.

Invocaţia verbală apare în toate prefeţele pastorale, adresate clerului sau credincioşilor moldoveni: „Veniamin cu mila lui Dumnezeu Mitropolit Moldaviei" (p. 137, epilogul la *Cele nouă cântări din Psaltire*, Iaşi, 1815); „Cu mila lui Dumnezeu Veniamin Mitropolit Sucevii şi Moldaviei"(p. 190, prefaţa la *Evloghiu sau Molitvelnicu*, Iaşi, 1834); „Cu mila lui Dumnezeu Veniamin Costachi Arhiepiscop Socevii şi Mitropolit Moldaviei" (p. 194, prefaţa la *Apostolul*, Iaşi, 1835); „Cu mila lui Dumnezeu Smeritul[8] Veniamin Mitropolit Moldaviei" (p. 201, prefaţa la *Didahiile lui Ilie Miniat*, Iaşi, 1837). În pastorala către cititori, aşezată la începutul volumului *Chiriacodromion Tomul I.*, Iaşi, 1840, invocaţia verbală este urmată de dedicaţie şi de rugăciunea arhierească către divinitate, în numele păstoriţilor săi: „Cu mila lui Dumnezeu Smeritul Veniamin Mitropolit Sucevii şi Moldavii. Tuturor cetitorilor, adevăraţil fiilor ai Bisearicii Dreptslavnice, milă pace, şi mântuire dela Domnul Atotţiitoriul!" (p. 204).

Formula de adresare[9] apare, în majoritatea prefeţelor şi pastoralelor, la începutul discursurilor, urmărind captarea atenţiei şi apropierea auditoriului, dar se repetă şi pe parcursul acestora, fiind inserate pe parcursul unor idei sau cînd se face trecerea la o altă idee. Prin folosirea acestor formule, autorul doreşte să introducă auditoriul într-o atmosferă prielnică cuvîntării religioase. Faţă de prefeţele şi epilogurile coresiene[10], prefeţele lui Veniamin Costachi capătă nuanţa unor discursuri rostite în faţa auditoriului, formulele de adresare contribuind şi ele la aceasta: „iubitorilor de Hs. Cetitori" (p. 105); „o prea iubite cetitoriule" (p. 107); „o prea iubiţi şi prea blagocestivi cetitori" (p. 114)[11]; „o prea iubite cetitoriu" (p. 116)[12]; „iubiţilor

[6] Încă se mai folosea adjectivul *lămurit* cu sensul 'verificat, de calitate'.

[7] Aceleaşi tip de forme exclamative se întîlneşte şi în acatiste, creaţii panegirice, care aduc în prim plan fapte şi comportamente din viaţa personalităţilor religioase evocate.

[8] Deşi acest clişeu retoric al modestiei este foarte frecvent mai ales în formulele de încheiere, uneori aceasta este folosit chiar în invocaţia verbală.

[9] Formula de adresare este importantă în alcătuirea unui discurs religios întrucît arată apropierea faţă de cititori, egalitatea în faţa divinităţii, dar şi calitatea de învăţător care revine prelatului.

[10] Acestea relatează unele elemente legate de realizarea lucrărilor respective, furnizînd informaţii despre persoanele care au subvenţionat lucrările, despre tipografi, despre locul şi timpul tipăririi, despre cauzele şi scopul tipăririi.

[11] În aceeaşi prefaţă la *Vieţile sfinţilor pe luna septembrie*, Neamţ, 1807, în finalul discursului, după ce prezintă modalităţi necreştineşti de gîndire şi de comportament din rîndul credincioşilor, se adresează acestora, folosindu-se de elementul negator, îndemnîndu-i să evite faptele prezentate mai sus. Formula de adresare se interpune acestei

BDD-A2527 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)

cetitori" (p. 159)[13]; „o iubitorilor de Hs." (p. 195); „fii şi fraţi, iubiţi întru Hs. Is." (p. 211); „iubiţilor mei fii şi fraţi în Hristos!" (p. 216)[14].

Şi atunci cînd se adresează clericilor, Veniamin foloseşte aceeaşi formulă: „Iubiţilor cetitori"(p. 189, prefaţa – pastorală la *Dumnezeeştele Liturghii*, Iaşi, 1834). În *Carte pastorală dată în eparhia Romanului*, 1796, Veniamin Costachi se adresează (de două ori) imperativ clericilor pe care îi are în subordine, atunci cînd le vorbeşte despre datoriile pe care le au vizavi de credincioşii daţi lor spre păstorire: „Datoriu esti *o Preote*[15], ...să nuţi fie petrecerea ca celor de obşte"(p. 226); „Acestea mai sus arătate, ce ţisau pus ca o oglindă, înainte, priveştele *o preote*" (p. 227).

Aceste formule de adresare dau impresia unor discursuri rostite de la amvonul mitropolitan. Aşa se întîmplă şi în Cuvîntul înainte la *Besericeasca Istorie a lui Meletie Mitropolitul Atenei*, Iaşi, 1841, închinată domnitorului Mihail Sturza, lucru observat încă din formula de adresare: „Prea Înălţate Doamne!" (p. 205).

Vorbind despre cauzele care au condus la traducerea şi tipărirea cărţilor prefaţate, autorul invocă şi datoria păstorească. Observăm folosirea unor fraze greoaie, întrerupte de subordonate, care creează impresia oralităţii stilului: „De care văzând noi că turma cea cuvîntătoare aceasta, ce nisau încredinţat noao de la Dumnezeu, din întâmplările vremilor iaste lipsită de această Carte trebuitoare tuturor Bisericilor (...), dupre datoriia noastră cea păstorească, fealiuri de Cărţi tipărind. Şi de slujbe bisericeşti cuprinzătoare, şi de năravuri învăţătoare, aicea în Tipografiia sfintei Mitropolii" (p. 198, prefaţa la *Octoihul*, Neamţ, 1836); „eu cu acel scopos îl scriu (...) spre învăţetura şi folosul Oilor celor cuvântătoare, ca ascultătorii nu numai de spunerea Istoriilor săse veselească, ci şi de moraliceştile învăţături săse folosească" (p. 200, prefaţa la *Hronograful lui Dimitrie al Rostovului*, Neamţ, 1837).

Deşi discursurile religioase se caracterizează, în general, prin exordii simple, redactate într-o manieră scurtă, îngrijită şi fără artă, Veniamin Costachi recurge, în prefeţele şi pastoralele sale, la exordii fastuoase, apelînd la o serie de explicaţii şi argumentări. Deşi se pleacă de la premiza explicării cauzelor şi scopurilor urmărite în lucrările prefaţate, se ajunge la discursuri care descriu, explică, argumentează cu mijloace proprii, peste care se suprapun pasaje scripturistice sau patristice, conchide, sistematitează, ameninţă şi sfătuieşte.

---

prezentări antitetice, din dorinţa de a-şi apropia cititorii: „Nu iubiţilor, nu ziceţi aşa, că această zicere iaste a sufletului celui necredincios"(p. 115).

[12] În prefaţa la *Chiriacodromionul*, formula de adresare apare la începutul discursului, pe parcursul acestuia (dîndu-i sfaturi), dar şi la sfîrşit, cînd prezintă calităţile acestei cărţi, cu intenţia de a-şi convinge auditoriul să o lectureze şi să-i urmeze sfaturile. Repetatele formule de adresare dau impresia unui text care respectă primcipiile oralităţii.

[13] Aşezată la începutul prefeţei (ţinînd loc şi de dedicaţie), formula de adresare se repetă („iubite cetitoriule"), deşi textul este destul de scurt.

[14] În prefaţa la *Buna murire de Evghenie Vulgaris*, Iaşi, 1845, formula de adresare ţine şi locul dedicaţiei.

[15] Această formă de vocativ subliniază, cu mai multă forţă, importanţa misiunii preotului, răspunderea pe care o are în faţa divinităţii faţă de faptele păstoriţilor săi. Aceste sfaturi, urmate de descrierea pedeapsei instituită faţă de cei care nu le respectă, au scopul de a atenţiona clerul, de a-l invita la reflecţie.

BDD-A2527 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)

Nu de puţine ori, apelează la *texte scripturistice*[16], cu scopul de a întări afirmaţiile anterioare: „Că după ce sfinţii Apostoli ca nişte cai, dupre Prorocul Avvacum: «Şi ai suit la mare caii tăi, ape multe turburând». Deci după ce ca nişte cai au alergat şi au străbătut prin lume(...) credinţa o au propoveduit, şi pre neamuri leau luminat...” (p. 107-108, prefaţa la *Vieţile Sfinţilor pe luna septembrie*, Neamţ, 1807); „Pre acesta care iaste făcut de prea sfinţitul dascal şi luminătoriul creştinesc din hrană vârtoasă înlapte pentru prunciia sau ne dintirea ascultătorilor, sau ca o hrană mestecată în gura maicii pentru pruncul eii cel sugătoriu, dupre cum şi Pavel zicea[17] că au hrănit pre Corinteani ca pre nişte prunci întru Hs: «Eu cu lapte vam hrănit nu cu bucate», dobândindul, şi văzindul atâta bogăţie de folosul sufletesc cuprinzând întru sineşi, şi prea potrivit şi vremii şi minţilorşi înţeleagerilor oamenilor vremii de acum...” (p. 118-119, prefaţa la *Chyriacodromionul*, Neamţ, 1810). În aceeaşi prefaţă, pornind de la un pasaj din Epistola către Corinteni, autorul conchide asupra respectării cuvintelor rostite de Apostolul Pavel: „Sfântul Apostol Pavel roagă pre Corinteni, zicând: «Şi vă rog pre voi fraţilor, ştiţi casa lui Stefana, că întru slujba sf-nţilor sau rânduit pre sineşi. Ca şi voi să vă supuneţi unora ca acestora, şi să cunoaşteţi pre unii ca aceştea»[18]. Deci dacă pre Corinteni îi îndatorea să cinstească şi să se cucernicească de cei ce le slujiia lor întru ceale către mântuire, (...) apoi cu dreptate sântem şi noi datori ane cucernici, şi a cinsti, şi evlavie a avea...” (p. 122). Autorul urmăreşte să transforme textul sacru într-un model comportamental. Există, în strategia citării textelor scripturistice, intenţia autorului de a realiza un transfer al sacrului către realităţile cotidiene, către oamenii simpli.

Faţă de prefeţele lui Coresi, scrierile lui Veniamin Costachi nu se mai desfăşoară în acelaşi registru al prezentării monologice. Textul este prezentat, uneori, într-o formulă dialogată, autorul instituind *dialogul cu cititorul*, o polemică cu „adversarul”. Întrebările sînt puse pentru a schimba o anumită poziţie sau pentru a obţine asentimentul, confirmarea sau adeziunea din partea interlocutorului[19]. Chemarea la adeziune lansată interlocutorului poate fi explicit exprimată prin întrebările apel de adeziune care reprezintă, din punct de vedere lingvistic, modul manifest de a chema interlocutorul să valideze spusele locutorului[20].

[16] Textele scripturistice, invocate pe parcursul prefeţelor sale, reprezintă argumentul de autoritate care vine în susţinerea propriilor afirmaţii. Între afirmaţii şi concluzii sînt intercalate aceste pasaje biblice, textul căpătînd, din acest punct de vedere, nuanţa unui discurs ştiinţific.

[17] Parafrazarea textului biblic este urmată de redarea cu exactitate a acestuia; citatul scripturistic joacă aici rolul de „axiomă”, de model, care nu poate fi contestat de către cititori.

[18] Nu de fiecare dată cînd apelează la strategia citării din texte scripturistice, acestea conţin şi indicaţiile exacte, privind numărul epistolei, capitolul sau versetul. Autorul are în vedere, probabil, faptul că ceea ce contează este conţinutul mesajului, conştient fiind de faptul că se adresează unui public neiniţiat în textul biblic.

[19] Ca urmare a relaţiilor pe care le contractează cu celelalte secvenţe discursive, întrebarea se înscrie în mecanismul argumentaţiei, îndeplinind diferite funcţii argumentative; vezi Andra Şerbănescu, *Întrebarea. Teorie şi practică*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p. 153-164.

[20] Un apel de adeziune vizează recunoaşterea de către interlocutor a devărului conţinutului propoziţional al întrebării dar şi a justeţii actului de enunţare însuşi, „să

BDD-A2527 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)

Autorul se angajează în discuţii polemice imaginate cu cititorii săi. Apelînd la aceste dialoguri, ridicînd problemele care ar putea trezi controverse, mitropolitul moldovean îşi educă auditoriul la un mod de gîndire mai dinamic. În prefaţa la *Vieţile Sfinţilor pe luna septembrie*, Neamţ, 1807, vorbind despre necesitatea „hrănirii" sufletului cu lecturi duhovniceşti, aşa cum şi trupul are nevoie de hrană pentru a supravieţui, autorul se angajează într-o discuţie polemică imaginată cu cititorul, anticipînd unele obiecţii ale acestuia la ideile enunţate, folosind tehnica luării înainte a adversarului, şi răspunzînd sistematic: „Dară poate va zice cineva aicea înprotivindu-să: Eu văz că numai cetesc nici un cuvânt al lui Dumnezeu, şi trăesc, văz că numai moriu, deci neadevărate sânt acelea care le zici, şi mincinoase. Cătră carele răspundem: O omule aceaia ce viezi iaste viaţă trupească şi trupul nu foloseaşte nimic: Căci când tu nu pofteşti nici îţi iaste drag să citeşti cuvintele ceale învăţătoare de fapte bune, sufletul tău iaste mort de cătră fapta bună aceasta. Când sufletul tău nu să smereaşte, nu să umileaşte, nu să căiaşte de păcatele ceale făcute de tine, (...) când nu iubeşti pre aproapele ca pe sineţi, (...) atuncea sufletul tău iaste mort cu totul despre faptele bune acestea, care prin citirea Dumnezeeştilor scripturi să lucrează" (p. 114). Întrebările imaginate primesc răspunsuri clare, sistematice, urmate de concluzii şi sfaturi adresate cititorilor.

Veniamin Costachi are imaginaţia necesară realizării unui discurs. Autorul anticipează stările sufleteşti ale auditoriului, răspunsurile şi argumentele acestuia, defineşte sau clasifică probleme de natură dogmatică sau morală, lansează polemica cu „adversarul" prin dialoguri inventate, impregnate de o suită de întrebări şi răspunsuri, invită la reflecţie[21]. Oratorul îşi expune ideile, convingerile religioase, într-o formă sistematică, apelînd la explicaţiii, istorisiri, demonstraţii şi argumentări. Încheierea discursului (epilogul) readuce în atenţia auditoriului argumentele forte, rezumă cu ajutorul mijloacelor de ordin afectiv ideile de bază ale cuvîntării.

În general, *încheierea discursurilor* către cititori şi a pastoralelor emise de către mitropolitul Veniamin Costachi are loc în registrul clasic al discursurilor religioase: se face apel la respectarea divinităţii, la aducerea laudei lui Dumnezeu, la lecturarea cărţilor de cult traduse. Finalul prefeţelor reprezintă, de fapt, o sinteză a celor axpuse anterior, cu punctarea elementelor pe care autorul le consideră necesare interlocutorilor. În marea majoritate a prefeţelor, partea finală[22] cuprinde urările de bine adresate cititorului, binecuvîntarea arhierească şi formula de încheiere: „Fiţi sănătoşi şi Blagosloviţi. Al pravoslaviei voastre de tot binele fierbinte poftitori. Veniamin Mitropolit atoată Moldavia" (p. 105, prefaţa la *Tâlcuirea celor şapte Taine ale Bisericii*, Iaşi, 1807); „Al pravoslaviei voastre, De amândoao fericirile doritoriu, şi cătră Dumnezeu ferbinte rugătoriu. Veniamin Arhiepiscop şi Mitropolit Atoată Moldaviia" (p. 115, prefaţa la *Vieţile Sfinţilor pe*

---

recunoască temeiul atitudinii sale sau deciziei sale"; cf. T. Cristea, A. Cuniţă, *Modalités d'énonciation et contrastivité. Les énoncés exclamatifs et interrogatifs en roumain et français*, TUB, Bucureşti, 1986, p. 156.

[21] În combatere, autorul purcede la dislocarea convingerilor auditoriului, pe care le anticipează şi le integrează dialogurilor polemice imaginate, şi la susţinera argumentelor proprii, uzînd frecvent de interogaţii retorice şi de răspunsuri date într-o manieră negativă, de citate scripturistice şi patristice.

[22] Finalul prefeţelor şi pastoralelor lui Veniamin sînt precedate, de obicei, de sfaturile către cititori.

BDD-A2527 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)

luna septembrie, Neamţ, 1807); „Fiţi sănătoşi întru Domnul: Amin. Al dragostei voastre fierbinte către Dmnezeu Rugătoriu. Smeritul Veniamin Mitropolitul Moldaviei”[23] (p. 137, prefaţa la *Scara Sf. Ioan Sinaitul*, Neamţ, 1814).

Alteori, finalul este marcat de o invocaţie către divinitate, în numele păstoriţilor săi[24]: „Pentru rugăciunile pre Curatei, prea Blagoslovitei Stăpânei noastre, Născătoarei de Dmnezeu, şi pururea fecioarei Maria, şi ale tuturor sfinţilor , carii din veac bine iau plăcut lui, Amin. Al dragostei voastre, de amândoaă fericirile doritoriu. Smeritul Veniamin Mitropolit Moldaviei” (p. 152, prefaţa la *Ceaslovul*, Iaşi, 1817). De multe ori, autorul se roagă pentru luminarea minţii cititorilor, pentru întărirea credinţei păstoriţilor săi: „Binevoiască Darul pre sfntului Dh. a înfiinţa aciastă Sfntă cugetare şi folositoare cunoştinţă în sufletul vostru, şi să vă întărească ale aduce aduce toate însăvârşire, după bună plăcerea sa, prin carea voi săvă învredniciţi adobândi amândoaă fericirile, iar patriia slavă, şi laudă dela neamuri, şi dela Dumnezeu daru, şi milă, Amin. Al pravoslaviei voastre către Dumnezeu smerit rugătoriu Veniamin Mitropolit Moldaviei 1824” (p. 172-173, prefaţa la *Istoria Scripturii Vechiului Testament*, Iaşi, 1824); „rugând pre dătătoriul adevăratei înţălepciuni, ca să vă lumineze mintea, şi să vă îndrepteză întru cunoştinţa adevărului. Fiţi sănătoşi. S: V: K: M: M:” (p. 174, *Prefaţa – Pastorală* a *mitropolitului Veniamin, la Cartea Iubitoriul de înţelepciune*, Iaşi, 1831).

Concluzii

În funcţie de interlocutori sau de contextul apariţiei cărţii respective, mitropolitul moldovean are în vedere prezentarea cauzelor şi a scopului care au condus la apariţia acestor traduceri. Veniamin Costachi urmăreşte menţinerea treză a conştiinţei unităţii de limbă şi de neam a românilor, cultivînd cu insistenţă ideea de patriotism, idee remarcată chiar din formulele de adresare.

Autorul îşi adaptează scrierile în funcţie de auditoriu. Conştient că se adresează unui public larg, mitropolitul moldovean susţine nevoia de accesibilizare a textelor traduse, propunînd o traducere limpede, deschisă înţelegerii tuturor, în limba contemporană a românilor din ambele Principate. Deseori se plînge de abuzul de cuvinte străine din vechile traduceri, pledînd pentru înlocuirea lor cu echivalentele existente în cronici sau în limba poporului. Mitropolitul Veniamin Costachi oferă şi o listă de cuvinte pe care le-a înlocuit în traducerile sale. De asemenea, propune şi urmăreşte eliminarea arhaismelor şi a fonetismelor regionale.

În prefeţele sale, se întrevede conştiinţa răspunderii prelatului de a traduce şi de a publica cărţile religioase necesare cultului divin, datoria de a-şi exercita funcţia învăţătorească. Datoria de păstor nu o limitează doar la credincioşii simpli, ci o extinde şi la clasa politică, la boieri, la masa clericală, amintindu-ne de *Didahiile* lui Antim Ivireanul.

[23] Mitropolitul moldovean foloseşte des, în finalul discursurilor sale, clişeul retoric al modestiei, intitulîndu-se „smeritul Veniamin”, uneori utilizînd pentru formula de încheiere doar iniţialele „SVMM”.

[24] Dacă în tratare ameninţa cu atributul dreptăţii divine, în încheiere, după prezentarea sfaturilor oferite cititorilor, se invocă milostivirea şi bunătatea lui Hristos, a Fecioarei Maria sau a sfinţilor.

BDD-A2527 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)

Față de prefețele lui Coresi, remarcăm în scrierile lui Veniamin Costachi folosirea fragmentară a dialogului (autorul instituind dialogul cu cititorul, o polemică cu „adversarul"), anticiparea unor obiecții ale acestuia la ideile enunțate, folosirea tehnicii luării înainte a adversarului. Un alt aspect care individualizează prefețele lui Veniamin de scrierile înaintaşilor, este oralitatea scrierii. Se remarcă întreruperea frazei în vedrea intercalării unor subordonate, fenomen specific sintaxei limbii vorbite. Unele prefețe conțin fraze greoaie, întrerupte de subordonate. Deşi scrise, prefețele lui Veniamin Costachi conțin elemente specifice oralității.

Mitropolitul moldovean scrie în funcție de cerințele de moment ale cititorilor săi, ține cont de nivelul cultural al acestora, răspunde problemelor care frămîntau societatea vremii, vorbind despre unitatea românilor din cele două Principate cu jumătate de secol înainte ca aceasta să se înfăptuiască.

Bibliografie

Gheorghiță, Ilie, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia sfintei Mănăstiri Neamțu, 1946.

Şerbănescu, Andra, *Întrebarea. Teorie şi practică*, Editura Polirom, Iaşi, 2002.

Cristea, T., Cuniță, A., *Modalités d'énonciation et contrastivité. Les énoncés exclamatifs et interrogatifs en roumain et français*, TUB, Bucureşti, 1986.

BDD-A2527 © 2008 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:53:33 UTC)